

ΘΕΜΑ 24^ο
(ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, Πανηγυρικός, 47-49)

Ένα μοναδικό απόσπασμα κειμένου με 22 γραμμές πρωτοτύπου κειμένου να συνθέτουν **μια** περίοδο λόγου. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί η μορφολογία της δομής της τεράστιας αυτής περιόδου.

Φιλοσοφίαν τοίνυν, ἢ πάντα ταῦτα συνεξεύρε καὶ συγκατεσκεύασεν καὶ πρὸς τε τὰς πρᾶξεις ἡμᾶς ἐπαίδευσεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπράυνε καὶ τῶν συμφορῶν τὰς τε δι' ἄμαθίαν καὶ τὰς ἐξ ἀνάγκης γιγνομένας διεῖλεν καὶ τὰς μὲν φυλάξασθαι, τὰς δὲ καλῶς ἐνεγκεῖν ἐδίδαξεν, ἢ πόλις ἡμῶν κατέδειξεν, καὶ λόγους ἐτίμησεν, ὧν πάντες

5 μὲν ἐπιθυμοῦσιν, τοῖς δ' ἐπισταμένοις φθονοῦσιν, συνειδυῖα μὲν ὅτι τοῦτο μόνον ἐξ ἀπάντων τῶν ζώων ἴδιον ἔφυμεν ἔχοντες καὶ διότι τούτῳ πλεονεκτήσαντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αὐτῶν διηνέγκαμεν, ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πρᾶξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας ὥστε πολλακίς ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν, τῶν δὲ λόγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων οὐ μετὸν

10 τοῖς φαύλοις, ἀλλὰ ψυχῆς εὖ φρονούσης ἔργον ὄντας, καὶ τοὺς τε σοφοὺς καὶ τοὺς ἄμαθεῖς δοκοῦντας εἶναι ταύτη πλεῖστον ἀλλήλων διαφέροντας, ἔτι δὲ τοὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρως τεθραμμένους ἐκ μὲν ἀνδρίας καὶ πλούτου καὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν οὐ γινωσκομένους, ἐκ δὲ τῶν λεγομένων μάλιστα καταφανεῖς γιγνομένους, καὶ τοῦτο σύμβολον τῆς παιδεύσεως ἡμῶν ἐκάστου πιστότατον ἀποδεδειγμένον, καὶ τοὺς λόγῳ

15 καλῶς χρωμένους οὐ μόνον ἐν ταῖς αὐτῶν δυναμένους, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐντίμους ὄντας.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **Φιλοσοφίαν:** αντικείμενο στο ρ. 'κατέδειξεν, 4'. **ἢ...συνεξεύρε...συγκατεσκεύασεν... ἐπαίδευσεν... ἐπράυνε...διεῖλεν...ἐδίδαξεν:** ἔξι αναφορικές επιθετικές προσδιοριστικές προτάσεις στην λ. 'Φιλοσοφίαν'. **πρὸς τε τὰς πρᾶξεις:** εμπρόθετος της αναφοράς, 'αναφορικά με την πολιτική μας συμπεριφορά'. Το περιεχόμενο του όρου 'πράξεις' φαίνεται αδιευκρίνιστο. Όμως ο επόμενος εμπρόθετος, 'πρὸς ἀλλήλους', σίγουρα δηλώνει τις 'διαπροσωπικές σχέσεις'. Δεδομένου τώρα ότι οι δυο αυτοί εμπρόθετοι μεταξύ τους είναι αντίθετοι, συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο πρώτος δηλώνει την 'πολιτική συμπεριφορά'. **ἡμᾶς:** αντικ. στο 'ἐπαίδευσεν'.

- 2 **πρὸς ἀλλήλους ἐπράυνε:** ‘εξομάλυνε τις μεταξύ μας σχέσεις’. **τῶν συμφορῶν:** γενική διαιρετική. **τάς...γιγνομένας:** έναρθρη μτχ. ως ουσιαστικό, αντικ. στο ‘διεῖλεν’. **δι’ ἀμαθίαν καὶ...ἐξ ἀνάγκης:** δύο εμπρόθετοι προσδιορισμοί της αιτίας, όμως εμφανίζουν το αίτιον με διαφορετικό τρόπο. Ο εμπρόθετος με ‘διά+αιτιατική’ παρουσιάζει το αίτιο ως ‘μέσον’, ‘μέσω της ἀμάθειας’, ενώ ο εμπρόθετος με ‘ἐξ+ γενική’ εμφανίζει το αίτιο ως προς την πηγή προελεύσεώς του, ‘με αφορμή την ἀνάγκη’
- 3 **διεῖλεν:** ‘διαίρεσε – ξεχώρισε μεταξύ τους’. **τάς μὲν:** ενν. ‘συμφοράς δι’ ἀμαθίαν’, αντικ. στο απαρέμφατο ‘φυλάξασθαι < φυλάττομαι τι = προσπαθῶ να αποφύγω κάτι’. **φυλάξασθαι:** αντικ. στο ‘ἐδίδαξεν’. **τάς δέ:** ενν. ‘συμφοράς ἐξ ἀνάγκης’, αντικ. στο ‘καλῶς ἐνεγκεῖν < καλῶς φέρω = υπομένω ἀξιοπρεπῶς’.
- 4 **ἐνεγκεῖν:** αντικ. στο ‘ἐδίδαξεν’. **λόγους ἐτίμησεν:** ‘ἔδωσε ἀξία στον ανθρώπινα επιχειρήματα’. **ῶν:** ενν. ‘λόγων’, αντικ. στο ρ.
- 5 **τοῖς δ’ ἐπισταμένοις:** έναρθρη μτχ. ως ουσιαστικό, αντικ. στο ρ. ‘μισούν εκείνους που τα γνωρίζουν’, με ενν. αντικ. στην μτχ. το ‘λόγους’. **συνειδυῖα:** ενν. ‘ἡ πόλις ἡμῶν’, συνημμ. μτχ. στο ρ. ‘ἐτίμησεν’. **ὅτι...ἔφυμεν:** ειδική πρόταση αντικ. στην μτχ. **τοῦτο:** ενν. ‘τὸν λόγον’, αντικ. στην μτχ. ‘ἔχοντες’. **μόνον:** ‘ἀποκλειστικά’, κατηγορ. προσδ.
- 6 **ἐξ ἀπάντων τῶν ζῶων:** ‘ἀνάμεσα σε ὅλες συνολικά τις ζωικές υπάρξεις’. **ἴδιον:** ‘ὡς ιδιαίτερο γνώρισμα’, επιρρ. κατηγορούμενο του αποτελέσματος στο αντικείμενο ‘τοῦτο’. **ἔχοντες:** συνημμ. επιρρ. μτχ., τροπική. **διότι:** ο σύνδεσμος ‘διότι’ είναι σε κάποιες περιπτώσεις, ὅπως ἐδῶ, ἐφάμιλλος του ειδικού ‘ὅτι’ και εισάγει ειδική πρόταση. **τούτῳ:** ενν. ‘τῷ λόγῳ’, δοτική της αναφοράς. **πλεονεκτήσαντες:** συνημμ. αιτιολογ. μτχ. **τοῖς ἄλλοις ἅπασιν:** ἡ έναρθρη αντων. είναι δοτική της αναφοράς, ‘ὅσον ἀφορὰ τα ἄλλα’, και το ἀναρθρο επίθετο είναι κατηγορ. προσδ.
- 7 **αὐτῶν:** ενν. ‘ἀπάντων τῶν ζῶων’, ἡ γενική είναι συγκριτική. **ὀρῶσα:** συνημμ. μτχ. στο ρ. ‘ἐτίμησεν’ μέσω του ‘ἡ πόλις ἡμῶν’, αιτιολογική μτχ.
- 8 **οὔσας:** ἀναρθρη μτχ. συνημμ. στο ‘ὀρῶσα’ μέσω του ‘τάς τύχας’, κατηγορηματική μτχ. **τάς τύχας:** αντικ. στην μτχ. ‘ὀρῶσα’. **ὥστε...ἀτυχεῖν καὶ...κατορθοῦν:** δυο συμπερασματικές προτάσεις με ἀπαρέμφατο, ὥστε να φανεί το ἀποτέλεσμα και ὡς σκοπός. **ἐν αὐταῖς:** ενν. ‘ταῖς πράξεσιν’. **τούς φρονίμους:** ἀναρθρο επίθετο ὡς ουσιαστικό, υποκ. στο ἀπαρέμφατο που ἀκολουθεῖ.
- 9 **τούς ἀνοήτους:** ὁ.π. στο ἐπόμενο ἀπαρέμφατο. **τῶν δὲ λόγων:** ἡ γενική συντάσσεται με την μτχ. ‘μετόν’ ὡς γενική επιρρ. του τόπου. **τῶν...ἔχόντων:** έναρθρη μτχ. ὡς παράθεση **οὐ μετόν:** αιτιατική ενικού του ουδετέρου γένους της μτχ. του ἀπροσώπου ρήματος ‘μέτεστι μοι τινός = ὑπάρχει συμμετοχή δική μου σε κάτι’, ὅπου ἡ δοτική είναι προσωπική της συμμετοχής, και ἡ γενική είναι επιρρ. του τόπου. Ἡ συγκεκριμένη μτχ. είναι αιτιατική ἀπόλυτη, δεν ἔχει καν υποκείμενο, και ἐξαρτάται ὡς κατηγορηματική ἀπὸ την μτχ. ‘ὀρῶσα’.
- 10 **τοῖς φαύλοις:** δοτική προσωπική της συμμετοχής αιτιατική ἀπόλυτη. **ψυχῆς:** συντάσσεται με το ‘ὄντας’ ὡς γενική κατηγορηματική κτητική. **εἷ φρονούσης:** ἀναρθρη μτχ., επιθετική που ἀναλύεται σε ἀναφορική πρόταση ὡς επιθετικός προσδιορισμός **ἔργον:** κατηγορούμενο στην μτχ. ‘ὄντας’. **ὄντας:** ἀναρθρη μτχ. με υποκ. το ενν. ‘τούς λόγους [τούς καλῶς καὶ τεχνικῶς ἔχοντας]’. Το υποκ. της μτχ. θεωρεῖται ὡς αντικ. στην ενν. μτχ. ‘ὀρῶσα, 7’, ὁπότε ἡ μτχ. ‘ὄντας’ είναι κατηγορηματική. **τούς...δοκοῦντας:** έναρθρη μτχ. ὡς ουσιαστικό, αντικ. στην ενν. ἀπὸ πιο πάνω μτχ. ‘ὀρῶσα’. **σοφούς καὶ...ἀμαθείς:** κατηγορούμενα στο ἀπαρέμφ. ‘εῖναι’. **εῖναι:** αντικ. στην μτχ. ‘δοκοῦντας’.

- 3 «**τὰς μὲν, τὰς δὲ**»: οι αντιθετικοί σύνδεσμοι ενώνουν αντιθετικά τα δυο νοήματα. Ο Ισοκράτης χρησιμοποιεί μόνο τα άρθρα θεωρώντας δεδομένη την συμπλήρωση από την πιο πάνω γενική ‘τῶν συμφορῶν’ ως ‘τὰς μὲν <συμφορὰς>..., τὰς δὲ <συμφορὰς>...’
- 4 «**καὶ λόγους ἐτίμησεν**»: ο ‘καί’ συνδέει δυο κύριες προτάσεις, εντούτοις υπάρχει κόμμα πριν από αυτόν. Αυτό συμβαίνει γιατί η δεύτερη κύρια πρόταση ακολουθεί διαφορετική συντακτική δομή από την πρώτη.
- 5 «**μὲν..., τοῖς δ’**»: δυο αντιθετικοί σύνδεσμοι που ενώνουν δυο ίδιες – αναφορικές προτάσεις αντιθετικά. Το αναφορικό στην δεύτερη δεν υπάρχει, αλλά φυσικά εννοείται. «**συνειδυῖα μὲν**»: ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται για την αντιθετική σύνδεση της *μτχ.* αυτής με την αμέσως πιο κάτω ίδια συντακτικά *μτχ.* ‘ὄρῳσα δὲ, 7’. Κάθε μια από αυτές τις δυο *μτχ.* δρομολογεί και μία δική της συντακτική συνδεσμολογία. Η *μτχ.* ‘συνειδυῖα’ εξαρτά μία ειδική πρόταση ‘ὅτι...ἔφυμεν’, και αμέσως μετά μία δεύτερη ‘διότι...διηνέγκαμεν’ οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με τον ‘καί, 6’.
- 6 «**καὶ διότι**»: Ο σύνδεσμος ‘καί’ ενώνει τις δυο ειδικές προτάσεις. Η χρήση του συνδέσμου ‘διότι’ αντί για τον ειδικό ‘ὅτι’ στον Ισοκράτη είναι συχνή: *Λοχ.* 8,2, *Πλατ.* 23,2, *Αρχίδ.*, 24,5, *Περί Ειρ.* 14,1, *Αντίδ.* 133,2, *Φίλιπ.* 1,1. «**καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν**»: ο συγκεκριμένος ‘καί’ δεν είναι συνδετικός, αλλά προσθετικός με την σημασία του ‘*ἐπίσης – ἀκόμη*’: ‘*ἐπειδὴ φανήκαμε ἀνώτεροι στο θέμα αυτό, κατόπιν και προς ὅλα τα υπόλοιπα γενικῶς διαφοροποιηθήκαμε σε σχέση με τις ζωικές υπάρξεις*’.
- 7 «**ὄρῳσα δὲ**»: αυτή είναι η δεύτερη *μτχ.* που εξαρτάται από την δεύτερη κύρια πρόταση ‘καὶ λόγους ἐτίμησεν’, (η πρώτη είναι η επίσης αιτιολογική ‘συνειδυῖα,5’). Η μετοχή αυτή είναι η πιο σημαντική, γιατί από αυτήν εξαρτώνται 8 κατηγορηματικές *μτχ.* (οὔσας,8· μετόν,9· ὄντας,10· διαφέροντας, 11· οὐ γινωσκομένους,13· γιγνομένους, 13· ἀποδεδειγμένον,14· δυναμένους,15). «**περὶ μὲν...οὔσας... τῶν δὲ λόγων...οὐ μετόν**»: οι δυο αυτές κατηγορηματικές μετοχές συνδέονται μεταξύ τους αντιθετικά μέσω των αντιθετικών συνδέσμων ‘μὲν ~ δὲ’.
- 8 «**καὶ τοὺς φρονίμους...καὶ τοὺς ἀνοήτους**»: κανείς εκ των δυο ‘καί’ δεν έχει συνδετική αξία, αλλά λειτουργούν επιδοτικά, ‘*ἀκόμη και οι συνετοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἀποτυχίες, και ἀκόμη και ἀφελεῖς ἔχουν ἐπιτυχίες*’.
- 9 «**καλῶς καὶ τεχνικῶς**»: ‘καί’ συνδέει τα δυο επιρρήματα.
- 10 «**καὶ τοὺς τε σοφοὺς καὶ τοὺς ἀμαθεῖς δοκοῦντας...διαφέροντας**»: ο πρώτος ‘καί’ συνδέει την κατηγορηματική *μτχ.* ‘διαφέροντας’ με τις τρεις προηγούμενες, ενώ ο δεύτερος ‘καί’ συνδέει τα δυο κατηγορούμενα.
- 11 «**ἔτι δὲ**»: με την χρήση του επιρρήματος επιτυγχάνεται η προσθήκη της πέμπτης κατηγορηματικής *μτχ.* ‘οὐ γινωσκομένους’ με τις τέσσερις προηγούμενες.
- 12 «**ἐκ μὲν...ἐκ δὲ**»: με την αντιθετική χρήση των συνδέσμων αυτών ενώνονται αντιθετικά η ἕκτη κατηγορηματική *μτχ.* ‘γιγνομένους’ με την πέμπτη.
- 13 «**καὶ**»: ενώνει την ἕβδομη κατηγορηματική *μτχ.* ‘ἀποδεδειγμένον’ με την ἕκτη.
- 14 «**καὶ**»: ενώνει την ὄγδοη κατηγορηματική *μτχ.* ‘δυναμένους’ με την ἕβδομη. «**οὐ μόνον...ἀλλὰ και**»: επιδοτική σύνδεση ανάμεσα στην ὄγδοη κατηγορηματική *μτχ.* ‘ὄντας’ και στην ἕβδομη.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Την φιλοσοφία λοιπόν, η οποία αυτά ακριβώς ανακάλυψε και δημιούργησε και αφ' ενός στις πολιτικές δραστηριότητες προσέφερε παιδεία και αφ' ετέρου τις μεταξύ μας σχέσεις εξομάλυνε και ανάμεσα στις συμφορές διέκρινε εκείνες που γίνονται μέσω της άγνοιας από εκείνες που γίνονται εξαναγκαστικά και τις πρώτες να τις αποφεύγουμε ενώ τις δεύτερες να τις υπομένουμε με αξιοπρέπεια μας edίδαξε, **η πόλη η δική μας την έκανε γνωστή¹**, αλλά **επίσης έδωσε αξία στα λογικά επιχειρήματα²**, τα οποία όλοι οι άνθρωποι τα επιθυμούν, ενώ αντιπαθούν εκείνους που τα διαθέτουν, **διότι από την μια πλευρά γνώριζε³** καλά ότι αυτό το χάρισμα αποκλειστικά ανάμεσα σε όλες τις ζωικές υπάρξεις εμείς γεννηθήκαμε έχοντάς το ως ιδιαίτερο γνώρισμα και ότι επειδή σε αυτό το ζήτημα ήμασταν υπέρτεροι κατόπιν ως προς όλα τα υπόλοιπα διακριθήκαμε από αυτές τις ζωικές υπάρξεις, **και διότι από την άλλη πλευρά έβλεπε⁴** όσον αφορά τις υπόλοιπες δραστηριότητες **ότι⁵** έτσι ανεξέλεγκτες είναι οι εξελίξεις ώστε πολλές φορές στην διάρκεια αυτών ακόμη και οι συνετοί άνθρωποι να έχουν αποτυχίες και ακόμη και οι αφελείς να έχουν επιτυχίες, και **ότι⁶** δεν υπάρχει συμμετοχή των κοινών ανθρώπων στα λογικά και τεχνικά επιχειρήματα, αλλά **ότι⁷** τα επιχειρήματα αυτά είναι έργο ενός χαρακτήρα με σωστή φρόνηση, αλλά και **ότι⁸** διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους τόσο αυτοί που εμφανίζονται ως σοφοί όσο κι αυτοί που εμφανίζονται ως αδαείς, κι επίσης **ότι⁹** δεν αναγνωρίζονται με βάση την γενναιότητα και τον πλούτο και τα παρόμοια αγαθά εκείνοι που έχουν ανατραφεί από την παιδική τους ηλικία με αρχές φιλελευθερισμού, αλλά **ότι¹⁰** με βάση τα λογικά τους επιχειρήματα πρωτίστως γίνονται διακριτοί, και **ότι¹¹** αυτό το γεγονός έχει αποδειχθεί ως ένα σύμβολο αξιόπιστο της παιδείας που έχει ο κάθε ένας από εμάς, και **ότι¹²** αυτοί που χρησιμοποιούν σωστά τον λόγο όχι μόνο μεταξύ των ιδίων έχουν δυνατότητες, αλλά **ότι¹³** και δίπλα σε ξένου είναι αξιότιμοι.

¹ Η πρώτη κύρια πρόταση στην οποίαν στηρίζεται η περίοδος μέχρι εδώ.

² Η δεύτερη κύρια πρόταση στην οποίαν στηρίζεται η περίοδος από αυτό το σημείο έως το τέλος.

³ Η πρώτη αιτιολογική μτχ. η οποία αιτιολογεί την δεύτερη κύρια πρόταση.

⁴ Η δεύτερη αιτιολογική μτχ., η οποία αιτιολογεί την δεύτερη κύρια πρόταση.

⁵ Η πρώτη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

⁶ Η δεύτερη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

⁷ Η τρίτη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

⁸ Η τέταρτη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

⁹ Η πέμπτη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

¹⁰ Η έκτη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

¹¹ Η έβδομη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

¹² Η όγδοη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.

¹³ Η ένατη κατηγορηματική μτχ. σε ειδική πρόταση.